

NAŠ KATEHETSKI PLAN I PROGRAM I OSPOSOBLJAVANJE PASTORALNIH DJELATNIKA ZA NJEGOVO OSTVARIVANJE

Sadržaj ovoga predavanja širi je od okvirne tematike ovogodišnje Katehetske ljetne škole. No, on je sastavni dio bitne problematike ne samo ovogodišnje nego i svih dosadašnjih, pa i budućih Katehetskih ljetnih škola. Sve su naše Katehetske ljetne škole, svojim izborom vrlo aktualnih i raznolikih pastoralno-katehetskih tema, željele pridonijeti tome da naša Crkva dobije što bolji Katehetski plan i program. I željele su da taj plan i program ne bi ostao mrtvo slovo na papiru, nego da bi bilo što više onih koji će biti sposobni službeni Katehetski plan i program konkretno ostvarivati u evangelizacijsko-katehetskoj praksi. To želi i ova Škola. To će biti i jedna od glavnih briga budućih Škola. Zato smatram da je dobro što je vodstvo Škole ove godine predvidjelo da o izradbi našeg Katehetskog plana i programa te o osposobljavanju pastoralnih djelatnika za njegovo ostvarivanje raspravimo u posebnom izlaganju i u posebnoj diskusiji nakon izlaganja.

Ovim bih izlaganjem želio:

1) što *izravnije informirati* nekoliko stotina naših najzauzetijih pastoralnih djelatnika (tj. preko 250 sudionika ove Škole i još bar toliko onih koji se zanimaju za ono što se na njoj događa) o tome *dokle se stiglo u izradbi našeg Katehetskog plana i programa* i što se može predvidjeti o njegovoj konačnoj izradbi;

2) *potaknuti* što veći broj naših *pastoralnih djelatnika* da se u sadašnjoj i narednoj fazi izradbe Katehetskog plana i programa *izravno* ili bar *neizravno uključi* u njegovo *konačno oblikovanje*;

3) što *bolje informirati o mogućnostima* (postojećim i onima koje se mogu vrlo brzo uspostaviti) vjerničkog i stručnog (redovitog i trajnog) *osposobljavanja pastoralnih djelatnika* za kreativno ostvarivanje Katehetskog plana i programa što ga izrađujemo (tj. za što kreativnije vođenje i animiranje evangelizacijsko-katehetskog rada s djecom, mladima i odraslima svih životnih dobi i ostalih životnih okolnosti);

4) *potaknuti* što veći broj pastoralnih djelatnika da se *što neposrednije uključi u promicanje takvoga osposobljavanja*: osobnim uključenjem te uključivanjem drugih (svećenika, redovnica, redovnika i vjernika laika) u neki od oblika redovite i trajne vjerničke i stručne formacije za pastoralno-katehetski i druge oblike pastoralnog djelovanja; bez takvog bi, naime, osposobljavanja naših pastoralnih djelatnika, i najbolje katehetske smjernice, i najbolji katehetski planovi i programi mogli stvarno ostati mrtvo slovo na papiru.

U skladu s time, u izlaganju ću nastojati odgovoriti na ovih *nekoliko pitanja*:

1) *Kada se i kako se počelo te dokle se stiglo s izradbom našeg Katehetskog plana i programa (za djecu, mlade i odrasle svih životnih dobi i ostalih životnih okolnosti)?*

2) *Što se može predvidjeti o konačnoj izradbi našeg Katehetskog plana i programa?*

3) *Kako se izravno ili bar neizravno uključiti u konačno oblikovanje našeg Katehetskog plana i programa?*

4) *Koje su konkretne mogućnosti vjerničkog i stručnog osposobljavanja pastoralnih djelatnika za kvalitetno i kreativno evangelizacijsko-katehetsko djelovanje u našoj Crkvi?*

5) *Tko bi se sve trebao uključiti u neki od oblika redovite i trajne (vjerničke i stručne) formacije za pastoralno-katehetski i druge vidove pastoralnog djelovanja u našim kršćanskim (osobito župnim) zajednicama?*

No, prije nego počnem odgovarati na spomenuta pitanja, iznio bih nekoliko napomena o pojmu „*Katehetski plan i program*“:

– Upotrebom sintagme „*Katehetski plan i program*“ želi se istaknuti da će ono što izrađujemo biti više od obične naznake tema za pojedina vjeronaučna godišta (odnosno za pojedine kategorije katehizanata). Dakle, bit će *više od običnog „katehetskog plana“*, ali i *manje od vrlo detaljno razrađenog „katehetskog programa“*. Riječ je ipak o *razrađenijem katehetskom programu*. To znači: za pojedina će godišta/kategorije katehizanata biti kratko naznačene *razvojnopsihološke* i druge *karakteristike*, zatim će slijediti *razrađenije naznake* općih i posebnih *ciljeva* uz pojedine *teme*. Uz pojedine će teme također biti naznačeni *glavni aspekti* (vidovi) tih *tema*. Bit će naznačene i neke važnije sugestije za *metodičko* i *medijsko* oblikovanje tema.

– U nekim se odgojno-obrazovnim (prosvjetnim) sistemima, pa tako i u našem, *nastavnim planom* naziva *precizan raspored predmeta (nastavnih cjelina)* kroz školsku godinu, s naznakom broja sati. Hoćemo li mi u Komisiji dati i takvo značenje našem „*Katehetskom planu*“, o tome će se još odlučiti.

– Razumije se, nastojat ćemo izraditi *nov* (suvremen) *Katehetski plan i program*, u koji će biti ugrađeni rezultati naše i svjetske katehetske *obnove posljednjih 30–40 godina*, za koju obnovu neki stručnjaci tvrde da su se u tom razdoblju od 30–40 godina dogodile veće promjene negoli u prijašnjih 300–400 godina. Dakako, nastojat ćemo čuvati *kontinuitet s provjerenim, trajno vrijednim elementima* tzv. *tradicionalne kateheze*.

– Ponekad ću upotrebljavati sintagmu „*Katehetski plan i program*“ (dakle, u jednini), a ponekad sintagmu „*katehetski planovi i programi*“ (u množini). Iz konteksta će biti očito zašto to činim.

1. KADA SE I KAKO SE POČELO TE DOKLE SE STIGLO S IZRADBOM NAŠEG KATEHETSKOG PLANA I PROGRAMA?

Kada je i kako je počelo s izradom našeg Katehetskog plana i programa?

Koliko je meni poznato, *posljednji naš službeni katehetski program* za Crkvu u Hrvatskoj izrađen je u jesen 1945. Izradio ga je, na zamolbu Biskupske konferencije, Eugen Kornfeind. Riječ je o „*Nastavnom programu za vjersku nastavu rimokatoličke vjere u osnovnim školama FDH*” (Federalne države Hrvatske), što ga je odobrilo Ministarstvo prosvjete FDH 23. listopada 1945. No, treba odmah napomenuti da je zapravo riječ o prilagodbi katehetskog programa koji je bio na snazi u ratno i prijeratno vrijeme, a koji je bio izradio Ferdo Heffler sa svojim suradnicima još 1929. godine. S prestankom vjerske nastave u školama (oko 1950. godine), taj je program službeno prestao vrijediti.

Definitivnim izlaskom vjeronauka iz naših škola, u nas se katehetska situacija radikalno promijenila. Za nove prilike trebalo je izraditi nov katehetski plan i program. Zalaganja su u tom pogledu postojala: i na razini pojedinih biskupija, i na razini naše Biskupske konferencije.

U nekim se biskupijama izrađuju i odobravaju katehetski planovi u izrazitom kontinuitetu s prijašnjima: u Đakovu (1959. objavljen je „*Nastavni plan vjerske pouke*”), u Splitu, u Subotici... U Zagrebu praktično ostaje na snazi Heffler-Kornfeindov plan i program, koji je kasnije adaptirao Nikola Kolarek.¹ Istra u poslijeratnim godinama praktično radi po katehetskom programu sadržanom u Pavićevim katekizmima.

Na razini Biskupske konferencije osniva se 1958. godine – što je vjerojatno mnogima posve nepoznata činjenica – *Interdijezanski vjeronaučni centar* (kratica INTERVJECE) kome je na čelu bio đakovački biskup Stjepan Bäauerlein.² Prema Statutu, taj je Centar bio zamišljen kao „izvršni organ Komisije Episkopata za vjersku pouku” (čl. 1), a u njegovu su sklopu bile predviđene različite potkomisije (naprimjer, potkomisija za sastavljanje udžbenika, potkomisija za izradu vjeronaučnih planova, potkomisija za tehnička sredstva vjerske pouke, itd.; usp. Statut, čl. 11).

No valja reći da se do zajedničkog službenog katehetskog plana i programa nije došlo, osim ako bismo posljednjim našim službenim nacionalnim katehetskim planom i programom smatrali „*Novi katehetski plan za mladež prelaznih godina*”, što ga je 1967. izradila „Radna grupa” hrvatskih kateheta na čelu s isusovcem Stan-

¹ Taj je katehetski program praktično još uvijek na snazi u onim našim župama gdje se radi po tzv. Kolarekovim katekizmima.

² Taj je Centar objavio 11 brojeva svoga biltena *Dokumentacija*.

kom Weissgerberom i što ga je „ad experimentum” odobrila naša BK 15. rujna iste godine.³

Za prvo četveroljeće postojanja *Katehetskog vijeća BKJ* (od jeseni 1969. do jeseni 1973) – koje je tada trojilo 38 članova iz svih naših biskupija i kojemu su se na čelu nalazili nadbiskup Franić kao predsjednik i Ivan Cvitanović kao tajnik – karakteristična je živa, poletna i raznolika njegova aktivnost, koja je, među ostalim, pridonijela sazrijevanju svijesti o tome da nam je potreban doista nov zajednički katehetski plan i program i da su nam potrebni doista novi katekizmi (tadašnji predsjednik KV BKJ nadbiskup Franić ističe da nam trebaju „egzistencijalni”, a ne „sistematski” katekizmi). U tu je svrhu u Katehetskom vijeću osnovano šest sekcija sa svojim predstojnicima: za predškolski vjerski odgoj, za vjerski odgoj djece, za vjerski odgoj pubescenata, za vjerski odgoj srednjoškolaca, za vjerski odgoj studenata visokih škola, za vjerski odgoj odraslih.⁴

Godina 1973. vrlo je značajna (da ne kažemo prijelomna) za daljnje „zaoštavanje”, ali i za daljnje razrješavanje problematike o kojoj je riječ. U katehetsku se obnovu intenzivnije uključuju dvije naše izdavačke kuće: „Kršćanska sadašnjost” osniva posebnu sekciju PAKS (Pastoralnu katehetsku službu KS) te, među ostalim, najprije izdaje nove katekizme stranog podrijetla, a zatim izdaje naše izvorne nove katekizme; „Glas koncila” odnosno MAK, među ostalim, organizira „Vjeronaučne/biblijske olimpijade” te objavljuje vjeronaučnu građu nastalu iz tih natjecanja. – Osim toga, u rad KV BKJ uključeni su novi stručnjaci koji unose znatne novine u sadržajno i metodičko koncipiranje Katehetskih ljetnih škola (ujesen 1973. osnovan je poseban Pripremni odbor za KLJŠ, koji je kasnije nazvan Stalnim odborom). Sve će to uvelike pridonijeti daljnjem još intenzivnijem katehetskom gibanju u nas, što će imati utjecaja na shvaćanje i izradbu naših novih katekizama i našeg novog Katehetskog plana i programa.

³ Osobno smatram da taj „*Novi katehetski plan*” ne treba smatrati našim službenim općeprihvaćenim katehetskim planom. Istina je, doduše, da su autori toga plana željeli da on bude „nacionalni” (za hrvatsko jezično područje), jer je izrađen na temelju „dominantnih interesa” mladeži prijelaznih godina, utvrđenih anketom koja je bila provedena u 68 gradskih, prigradskih i seoskih župa iz svih naših krajeva. Osim toga, u njegovoj je izradbi sudjelovalo trinaest svećenika pripadnika više hrvatskih biskupija (zagrebačke, splitske, šibenske, đakovačke, subotičke i porečko-pulske). Istina je također da je taj „novi katehetski plan” odobrila BK 1967. te da je 1970. novoosnovano Katehetsko vijeće BKJ, na čelu s nadbiskupom Franićem, ponovno predložilo Biskupskoj konferenciji taj plan kao osnovu za izradbu novih hrvatskih i slovenskih katekizama. To, međutim, ne znači da je stvarno riječ o našem službenom općeprihvaćenom katehetskom planu. Razlozi: BK ga je odobrila samo „ad experimentum”, istaknuvši da se „može... po njemu raditi tamo gdje postoje uvjeti za takav rad”; osim toga, u različitim biskupijama u to vrijeme i kasnije na snazi su drugi službeni ili neslužbeni katehetski planovi, ili se istodobno izdaju vjeronaučni udžbenici koji ne slijede taj plan (npr., u Đakovu je tada još uvijek na snazi „Nastavni plan vjerske pouke” iz 1959. i 1966, a u Zagrebu GK izdaje hrvatsku varijantu slovenskih katekizama priređenih prema njemačkom tzv. „zelenom” katekizmu iz 1955, izrađenom prema shvaćanju kateheze iz razdoblja njezine tzv. „kerigmatske obnove”: Jungmann, Tilmann i dr.).

⁴ Iako se navedene sekcije, po riječima nadbiskupa Franića, „nisu nikada sastajale i nisu učinile ništa” (ni u izradbi katehetskih programa, ni u stvaranju novih katekizama), ipak treba reći da je tadašnje Katehetsko vijeće osnivanjem tih sekcija i svojim drugim inicijativama – osobito pokretanjem Katehetskih ljetnih škola od 1971. te prihvaćanjem pod svoje „okrilje” KIC-a (Katehetskog izdavačkog centra) – znatno pridonijelo sazrijevanju i produbljivanju svijesti o potrebi novih katehetskih programa i novih katekizama.

U proljeće 1974. godine Katehetsko vijeće BK svoj rad nastavlja s novim predsjednikom na čelu: s biskupom đakovačkim i srijemskim, msgr. Ćirilom Kosom. Novi je predsjednik posebnu brigu posvetio tome da se u okviru Katehetskog vijeća stvori atmosfera povjerenja i podržavanja svih onih koji se u našoj Crkvi na različite načine zalažu za promicanje poslijekoncilske pastoralno-katehetske obnove. Zahvaljujući takvoj atmosferi, ohrabrene su i podržane višestruke inicijative važne za našu noviju katehetsku obnovu, koje će pridonijeti sazrijevanju uvjeta za stvaranje doista novog i u našim konkretnim prilikama ukorištenog Katehetskog plana i programa.

Spomenut ću samo neke od tih inicijativa. To je vrijeme poletnog i inovacijskog rada na području *permanentne pastoralno-katehetske formacije* (npr. sve kvalitetnije KLJŠ, intenzivni i po stilu rada vrlo novi seminari Ekipe PAKS-a i kasnije Ekipe SYMBOLON, organiziranje ZKŠ i različiti pastoralno-katehetski tečajevi u organizaciji različitih ustanova na biskupijskim razinama i na razini redovničkih zajednica). To je i vrijeme znatnog poboljšavanja *redovite pastoralno-katehetske formacije* (primjeri: 1978. radikalno se reformira Katehetski institut KBF-a u Zagrebu, 1975. osniva se Katehetski institut u Sarajevu, nešto kasnije u Rijeci počinje raditi Pastoralni institut, zapažana su nastojanja za poboljšanjem pastoralno-katehetske formacije na bogoslovnim fakultetima i visokim bogoslovnim školama). To je isto tako vrijeme *plodnijeg katehetskog izdavaštva*: „*Kršćanska sadašnjost*”, odnosno PAKS, nastavlja s izdavanjem raznolike katehetske građe; 1975. službeno se osniva „*Katehetski salezijanski centar*” koji razvija znatnu katehetsku izdavačku djelatnost, osobito pokretanjem časopisa „*Kateheza*”; 1976. Katehetsko vijeće *Subotičke biskupije* dovršava svoj „*Katehetski plan*” te prema njemu počinje izrađivati mađarsku i hrvatsku varijantu katekizama za pojedina godišta vjeroučenika osnovne škole; spomenimo i to da *HKD sv. Ćirila i Metoda*, među ostalim, i dalje izdaje poznate katekizme starijih autora (Heffler-Kornfeind-Kolarekove i Pavićeve).

Očito, velika *tolerancija* naše Biskupske konferencije i njezina Katehetskog vijeća naspram tako različitih i u mnogom pogledu suprotnih katehetskih usmjerenja i pothvata imala je svojih pozitivnih, ali i vrlo problematičnih, pa i negativnih posljedica. Zato se, već desetak godina, osobito od 1977. unutar KV BKJ, a na temelju brojnih reakcija s „terena”, traži da naša Biskupska konferencija zauzme jasnija i dosljednija stajališta o općem, ali i o konkretnijem pastoralno-katehetskom usmjerenju naše Crkve. Stoga je 1977. na proljetnoj sjednici KV BKJ osnovana tročlana *Komisija za izradu nacionalnog katehetskog direktorija i plana* (Vlater Dermota, Josip Ladika, Milan Šimunović).

Ipak, ta Komisija (zbog prevelike zauzetosti svojih članova) nije uspjela učiniti ništa posebno, osim što su dvojica njezinih članova (Šimunović i Dermota) u *rujnu 1979.* upitili *pismo/promemoriju* Predsjedniku BKJ, Predsjedništvu KV BKJ i generalnom tajniku BKJ, u kojemu, među ostalim, predlažu da se, radi uspješnijeg usklađivanja katehetskog pastorala u nas, što prije ostvare uvjeti za izradbu temeljnog katehetskog dokumenta, katehetskog direktorija i katehetskog plana. U tu svrhu predlažu da se tročlana Komisija pojača novim stručnjacima. BK je vrlo pozitivno ocijenila iznesene prijedloge te je zatražila mišljenje i konkretne odluke o tome od svoga Katehetskog vijeća. Vijeće je vrlo brzo reagiralo te je na svojoj sjednici u veljači 1980. proširilo spomenutu Komisiju sa još šest članova (Josip Baričević, Božo Bulat, Pavao Crnjac, Tonči Trstenjak, Jozo Zovko i Petar Aračić kao tajnik

KV BKJ). Za predsjednika te deveteročlane Komisije izabran je J. Ladika, a za njegova zamjenika i koordinatora rada Komisije izabran je J. Baričević.⁵

Što je Komisija uradila u osam godina svoga postojanja?

a) U *prve dvije-tri godine* svoga postojanja Komisija je izradila Nacrt/Prijedlog našega prvog pokoncilskog i poratnog temeljnog evangelizacijsko-katehetskog dokumenta pod naslovom „*Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*” (tj. temeljne smjernice za religiozni odgoj i katehezu u nas). Biskupi su, nakon jednogodišnjeg proučavanja Nacrta/Prijedloga teksta toga dokumenta te nakon savjetovanja sa svojim stručnim savjetnicima, raspravili o dokumentu i jednoglasno ga prihvatili na jesenskom saboru BKJ u *rujnu 1983.*⁶

b) Istodobno, a osobito tijekom slijedećih *pet-šest godina* (tj. od 1982/83. do 1988), Komisija, koja je 1985. proširena na osamnaest članova, radi na *vrlo složenom i opsežnom projektu* naše Crkve: na izradbi *naših novih katehetskih planova i programa* za katehizante/odgajanike u vjeri različitih životnih dobi i drugih životnih okolnosti. Taj veliki projekt obuhvaća izradbu:

- Plana i programa religioznog odgoja djece predškolske dobi;
- Osmogodišnjeg vjeronaučnog plana i programa za vjeroučenike osnovne škole (za djecu i predadolescente od 6/7. do 14/15. godine);
- Katehetskih vjeronaučnih planova i programa za adolescente i mlade (za srednjoškolsku, studentsku i radničku mladež od 14/15. do 24/25. godine);
- Evangelizacijsko-katehetskog plana i programa za pripravnike za kršćanski brak;
- Evangelizacijsko-katehetskih planova i programa za odrasle različitih „kategorija” (imajući posebno u vidu potrebu trajne evangelizacije i vjerničkog kultiviranja roditelja mlade i srednje dobi te potrebu njihovog osposobljavanja za odgoj djece i mladih u vjeri);
- Evangelizacijsko-katehetskog plana i programa za trajni vjernički rast starijih osoba (najčešće baka i djedova), kojima je to potrebno i radi njih osobno, i radi njihova što višestrukijeg i kvalitetnijeg uključivanja u odgojno i evangelizacijsko djelovanje u okviru naših kršćanskih obitelji te u okviru naših kršćanskih/župnih zajednica;
- Evangelizacijsko-katehetskog plana i programa za katekumene različitih dobi (odraslih, mladih i djece): za katekumene u strogom smislu riječi (tj. za one koji nisu kršteni) i za „katekumene” u širem smislu (tj. za osobe koje su doduše krštene, ali nisu ni početno evangelizirane, a kamoli u pravom smislu katehiziranje);
- Evangelizacijsko-katehetskih planova i programa prilagođenih za teže i lakše mentalno, afektivno i fizički hendikepirane;

⁵ Komisija je promijenila i svoj naziv te se otada službeno naziva *Komisija KV BKJ za katehetski plan i program.*

⁶ Dokument je objavljen već u studenome iste godine (izd. KS, Zagreb). Dokument, dakle, postoji već gotovo punih pet godina.

– Evangelizacijsko-katehetskih planova i programa prilagođenih za djecu, mlade, odrasle i starije koji žive izvan domovine.

Posljednjih nekoliko godina Komisija (odnosno posebna grupa u okviru Komisije) radi osobito na izradbi *Osmogodišnjeg vjeronaučnog plana i programa* za djecu i predadolescente od 6/7. do 14/15. godine. Isto tako posebnu pažnju trenutno posvećujemo izradbi *Evangelizacijsko-katehetskog plana i programa za katekumene* (na tome posebno radi nekoliko članova Komisije).

Na temelju onoga što se čuje s „terena“ (osobito na ovakvim ili sličnim katehetskim studijskim susretima), ali i na temelju naših rasprava u okviru Komisije i u okviru cijeloga KV BKJ, a u kontekstu ovoga izlaganja, smatram potrebnim dati nekoliko obavijesti i nekoliko objašnjenja u vezi s ova dva pitanja:

– Što zapravo tako dugo radimo u Komisiji?

– Zašto još nije konačno formuliran, izglasan te biskupima i javnosti dan na uvid niti jedan od spomenutih katehetskih planova i programa?

Što zapravo radimo u Komisiji?

Na to bih pitanje *kratko i općenito* odgovorio: još smo uvijek u *fazi proučavanja*, tj. u fazi analize, kompariranja i sažimanja rezultata onoga što se u nas i u svijetu posljednjih nekoliko desetljeća dogodilo (stvorilo) na području *evangelizacijsko-katehetskog gibanja*, a što je važno za kvalitetno katehetsko planiranje i programiranje, te u *fazi djelomičnog formuliranja i razradbe glavnih ciljeva i glavnih tema* za rad s katehizantima različitih dobi, osobito za rad s *vjeroučenicima osmogodišnje škole* te za rad s *katekumenima*.

Da bih taj općenit odgovor malo *konkretizirao*, podsjećam samo na *neke nezaobilazive zadatke* Komisije u tom pogledu:

– Očito je potrebno proučiti *svu građu* (sva predavanja i rezultate praktičnog rada) svih *17 Katehetskih ljetnih škola*: od prve zadarske (1971) do ove posljednje zadarske KLJŠ (1988). Jer, kakav bi to bio postupak Komisije kad ne bi vrlo pozorno proučila i ozbiljno uzela u obzir ono što je za te Škole i na tim Školama mislilo i uradilo preko 150 predavača i voditelja praktičnog rada (bibličara, stručnjaka s područja različitih teoloških i antropoloških disciplina, katehetičara, metodičara i drugih stručnjaka ili iskusnih djelatnika s različitih područja pastoralno-katehetske teorije i prakse) te oko 1500 sudionika koliko ih je otprilike do sada bar jednom bilo na tim Školama?

– Slično se može reći da treba posebno proučiti i uzeti u obzir sve ono što se na području katehetske izdavačke djelatnosti učinilo, osobito posljednjih 30–40 godina. I pritom nitko ne smije biti zaobiđen, bez obzira koliko se tko kome sviđa i koliko se tko s kime slaže. Dakako, u obzir treba uzeti sve ono što je doista relevantno za suvremen Katehetski plan i program.

Zašto još nema za javnost vidljivih rezultata rada Komisije?

Osim glavnoga razloga – a to je složenost i opsežnost posla o kojemu je riječ – naveo bih još nekoliko važnijih razloga:

– Potreba da se *prije* (ili bar *istodobno*) izradi naš *Opći pastoralni plan i pro-*

gram da bi se evangelizacijsko-katehetsko djelovanje što skladnije ugrađivalo u cjelinu pastoralnoga djelovanja naših kršćanskih/župnih zajednica. *Evangelizacijsko-katehetsko djelovanje*, naime, treba trajno promatrati i ostvarivati u najužoj i što skladnijoj povezanosti s *liturgijskim, dijakonijskim i koinonijskim* djelovanjem kršćanske zajednice (da se ne bi dogodilo, kako je to pred četiri godine ovdje u Zadru na KLJŠ 1984. istaknuo Aldo Starić, da nam kateheza postane neskladnom „izraslinom” na nedovoljno razvijenom tijelu cjeline pastoralnoga djelovanja). U vezi s time napominjem da je izradba našeg Općeg pastoralnog plana i programa već započela u okviru posebne Komisije Tajništva BKJ za pastoralni plan i program, koja je formirana pred nekoliko godina i koja upravo dovršava izradbu Nacrta prvoga svoga dokumenta pod naslovom „*Nova evangelizacija u našim prilikama*”.⁷ Trojica članova te Komisije (Aračić, Baričević, Šimunović) ujedno su i članovi Komisije KV BKJ za katehetski plan i program, što omogućuje koordiniraniji rad obiju Komisija, ali i „usporava” rad Komisije za katehetski plan i program.⁸

– Zatim, potreba da se u vezi s izradbom naših katehetskih planova i programa još temeljitije prate zbivanja u *drugim zemljama* (u Evropi, ali i na drugim kontinentima) te zbivanja na *razini vodstva opće Crkve*.⁹

– Napokon, činjenica da su *članovi* Komisije za katehetski plan i program uglavnom osobe koje bi trebale imati (ili koje bi se hrabrije trebale usuditi sebi uzeti) još *više vremena* za tako zahtjevan i odgovoran posao, te koje bi trebalo bar donekle i *financijski* podržati u njihovom dobrovoljnom radu.¹⁰

2. ŠTO SE MOŽE PREDVIDJETI O ROKOVIMA KONAČNE IZRADBE NAŠIH KATEHETSKIH PLANOVA I PROGRAMA?

Pred tri godine (1985) bilo smo obavijestili BKJ i našu javnost da ćemo nastojati izraditi *Osmogodišnji vjeronaučni plan i program* i *Katehetski plan/program za ka-*

⁷ Članovi su Komisije Tajništva BKJ za pastoralni plan i program: Vjekoslav Milovan, generalni tajnik BKJ i u tom svojstvu predsjednik Komisije, Petar Aračić, Josip Baloban, Josip Baričević, Milan Šimunović, Bernardin Škunca i Rafko Valenčić.

⁸ Osobno ipak smatram da će spomenuto stanovito „usporavanje” rada Komisije KV BKJ za katehetski plan i program pridonijeti kvaliteti konačnog rezultata toga rada.

⁹ S obzirom na praćenje onoga što se zbiva na razini vodstva opće Crkve, a u vezi je s izradbom naših katehetskih planova i programa, smatram posebno važnim da Komisija za katehetski plan i program dostatno prati i u dovoljnoj mjeri uvaži izradbu *univerzalnog „katekizma”* u Rimu. Nacrt teksta toga „katekizma” sljedeće bi godine (1989) trebao biti predan na uvid i na doručivanje svim krajevnim i mjesnim Crkvama po svijetu, a proglašen bi trebao biti do dvije godine (1990).

¹⁰ Članovi su Komisije KV BKJ za katehetski plan i program (njihova su imena objavljena i u *Biltenu* br. 1 ove Škole): Josip Baričević, predsjednik, Alojzije Hobljaj, zamjenik predsjednika, Petar Aračić, Pavao Crnjac, Luka Depolo, Valter Dermota, s. Karmela Dominković, Lush Gjergji, Radovan Grgec, Andrija Kopilović, s. Bernarda Krištić, Ivan Matković, Marko Pranjić, Željko Puljić, Milan Šimunović, Tonči Trstenjak i Jozo Zovko (s. Ljiljana Radošević nedavno se, zbog svojih obaveza, zahvalila na članstvu u Komisiji).

tekumene najkasnije do jeseni 1987, a ostale katehetske planove i programe do kraja petogodišnjeg mandata Komisije, tj. do jeseni 1989.

Međutim, *kasnije* smo – zbog navedenih razloga – konstatairali da to neće biti moguće, nego da treba *pomaknuti predviđene rokove*.¹¹

Sada se o *rokovima* konačne izradbe naših različitih katehetskih planova i programa može *predvidjeti* ovo:

– Do kraja svog mandata (do jeseni 1989), Komisija će učiniti sve da se dovrši Nacrt/Prijedlog *Osmogodišnjeg vjeronaučnog plana i programa* te Nacrt/Prijedlog *Katehetskog plana i programa za katekumene*.

– Komisija će do toga roka (jesen 1989) *istodobno* nastojati što više učiniti u izradbi *ostalih katehetskih planova i programa*: Plana i programa za religiozni odgoj djece predškolske dobi, Katehetskih/vjeronaučnih planova i programa za adolescente i mlade, Evangelizacijsko-katehetskog plana i programa za pripravnike za kršćanski brak, Evangelizacijsko-katehetskih planova i programa za odrasle različitih „kategorija”, Evangelizacijsko-katehetskog plana i programa za trajni vjeronički rast starijih osoba, Evangelizacijsko-katehetskih planova i programa prilagođenih za teže i lakše mentalno, afektivno i fizički hendikepirane, Evangelizacijsko-katehetskih planova i programa prilagođenih za djecu, mlade, odrasle i starije koji žive izvan naše domovine.

– *Konačna izradba* svih navedenih *novih katehetskih planova i programa* ostat će jedan od glavnih i najhitnijih *zadataka* Katehetskog vijeća BKJ, koji će ono morati ostvariti preko svoje Komisije za katehetski plan i program u njezinu novom petogodišnjem mandatu (1989–1994).

3. KAKO SE IZRAVNO ILI BAR NEIZRAVNO UKLJUČITI U KONAČNO OBLIKOVANJE NAŠIH KATEHETSKI PLANOVA I PROGRAMA

U *sadašnjoj fazi* izradbe naših katehetskih planova i programa htjeli bismo da se *mnogi uključe* u taj rad, kako bi ti planovi i programi mogli biti što vjerniji odraz onoga što, na evangelizacijsko-katehetskom području, misle i što žele ostvariti istodobno ponajbolji stručnjaci, vodstveni „vrh” i „baza” naše Crkve. Osobno smatram da sudionici KLJŠ – voditelji, predavači, animatori i ostali sudionici –

¹¹ U vezi s „usporavanjem” rada Komisije KV BKJ za katehetski plan i program možda će biti korisno podsjetiti još i na dva događaja iz 1985. godine, koja su bitno utjecala na „ritam” i kvalitetu rada Komisije. Riječ je, ponajprije, o tome da je krajem 1985. na Simpoziju evropskih biskupa zaključeno da u svim evropskim Crkvama treba razmisliti što bi valjalo učiniti da se pronađu adekvatni putovi nove evangelizacije u sekulariziranoj Evropi. Taj je događaj upravo bio poticaj da se u nas formira Komisija Tajništva BKJ za (opći) pastoralni plan i program, koja, kako smo već istaknuli, želi pridonijeti tome da se svi naši evangelizacijsko-katehetski programi što skladnije i što kvalitetnije ugrade u cjelinu svega našega pastoralnog planiranja i programiranja. Isto je tako, gotovo u isto vrijeme (krajem 1985), na Drugoj izvanrednoj sinodi biskupa donesen već spomenuti zaključak da se izradi univerzalni „katekizam” (odnosno katekizam/„kompendij vjere”). – Uvjeren sam, kako sam već napomenuo, da bi usporenje „ritma” u izradbi naših katehetskih planova i programa, koje je uslijedilo zbog navedena dva događaja, moglo imati, dugoročno gledajući, više pozitivnih nego negativnih posljedica.

pripadaju među najmotiviranije, najpozvanije i najkompetentnije potencijale suradnike te među najreprezentativnije predstavnike naše Crkve u tom poslu.

Predlažem stoga da se svojim *sugestijama* i *konkretnim prijedlozima* ovome poslu pridruže ponajprije svi oni među nama koji su na ovoj ili prijašnjim KLJŠ – kao voditelji, predavači ili animatori – polazeći od svoga stručnoga znanja i praktičnog iskustva, nastojali dati svoj doprinos pronalaženju novih putova (i u sadržajnom i u metodičkom pogledu) u evangelizacijsko-katehetskom i ostalim oblicima pastoralnog djelovanja u nas. To isto predlažem i ostalim sudionicima Katehetskih ljetnih škola: svima koji to žele i smatraju da mogu. A uvjeren sam da svatko od nas ovdje prisutnih ima što reći u tom pogledu: i *svećenici*, i *redovnice* i *vjernici laici* (polazeći svatko od svog općeljudskog, vjerničkog i profesionalnog znanja i iskustva).

Međutim, svjestan sam da nije lako riješiti *probleme tehničko-organizacijske naravi* u toj suradnji. Postavlja se, naime, pitanje: kako se, naprimjer, *izravno*, ali uspješno, uključiti u tu suradnju? I pitanje: kako se *neizravno*, ali isto tako uspješno, uključiti?

Za razrješenje tih problema, pomoći će vam *obavijest*, objavljena u BILTENU br. 1 ove KLJŠ, na str. 24. Tamo ćete naći *adresu predsjednika Komisije* (J. Baričevića) na koju izravno možete slati prijedloge i sugestije (pojedinačne, grupne, regijske, biskupijske i s drugih razina). – Osim toga, tamo ćete naći *imena* svih članova Komisije i svih *članova Katehetskog vijeća BKJ* s kojima možete, i s kojima biste trebali, kao sa svojim predstavnicima, *direktno kontaktirati, zajednički raspravljati* i *donositi sugestije* i *prijedloge* za bilo koji od spomenutih katehetskih planova i programa koje izrađujemo. Članovi Komisije i članovi Katehetskog vijeća zapravo bi trebali biti inicijatori i animatori u angažiranju pastoralnih djelatnika i njihovih suradnika (svećenika, redovnica, redovnika i vjernika laika) da pridonesu svoj važan udio u izradbi naših katehetskih planova i programa.

Znam da bi takvo uključivanje mnogih u izradbu tih planova i programa moglo još više „zakomplicirati” i oduljiti već po sebi „kompliciran” i već previše dugotrajan posao. Znam da bi brže, a možda u mnogom pogledu i bolje, taj posao obavilo samo nekoliko osoba. No brojnost i različitost članova Komisije i njihovih suradnika, koje „kompliciraju” i oduljuju taj posao, jest „cijena” koju svakako treba platiti, ako želimo izraditi zajednički Katehetski plan i program. I sve treba učiniti da, plaćajući tu cijenu, ne bi veliku štetu pretrpjela njegova kvaliteta, nego da bi se, naprotiv, ona uvećala.

4. ZA PROVOĐENJE U DJELO KATEHETSKOG PLANA I PROGRAMA POTREBNI SU NAM ŽIVI LJUDI, OSPOSOBLJENI ZA KVALITETNO I KREATIVNO EVANGELIZACIJSKO-KATEHETSKO DJELOVANJE

Smijemo se, dakle, *nadati* da ćemo relativno brzo imati zajednički *Katehetski plan* i *program*. No, moram priznati da mu se istodobno *radujem* i da se za nj jako *bojim*. Bojim se da će, kada bude sretno ili manje sretno oblikovan u riječi i stavljen na službeni papir, za veliku većinu naših pastoralnih djelatnika već početi umirati.

Tako se događa s mnogim, a možda i s većinom, službenih dokumenata: neckrvenih i crkvenih. (Tako se, usput rečeno, za mnoge već dogodilo i s našim temeljnim katehetskim dokumentom „*Radosno naviještanje Evanđelja i odgoj u vjeri*”, kojemu je već, odnosno tek, pet godina od njegova izlaska.)

Zato smatram jednako važnim – i još mnogo važnijim – da se, osim za izradbu kvalitetnog Katehetskog plana i programa, u *sadašnjoj etapi* naše evangelizacijsko-katehetske i drugih oblika pastoralne obnove, smišljeno, zauzeto, suradnički i kreativno još više zalažemo za *kvalitetno općeljudsko, vjerničko i stručno formiranje pastoralnih djelatnika i njihovih suradnika* (ne misleći samo na svećenike, redovnice i redovnike, nego i na velik broj naših vjernika laika). Službeni će *katehetski i drugi pastoralni planovi i programi živjeti* jedino ako bude doista *živih ljudi*: ljudski i vjernički živih te stručno osposobljenih njihovih ostvaritelja.

Važno je doista pitanje *kakve katehetske planove i programe i kakve katekizme* imamo, ali je isto tako, i još mnogo važnije, pitanje: *kakve svećenike, kakve redovnice, kakve redovnike i kakve vjernike laike* imamo? Zapravo pitanje: *kakve kršćanske (osobito župne) zajednice imamo?*

Ustvari, jednako i još više negoli o *novom tipu Katehetskog plana i programa* te o *novom tipu katekizama*, treba „sanjati” o *novom tipu svećenika*, o *novom tipu redovnice i redovnika*, i o *novom tipu vjernika laika*. Drugim riječima, treba „sanjati”, i sve učiniti da se ostvari taj „san”, o *novom tipu kršćanske zajednice*, u kojoj će svećenici, redovnice, redovnici i vjernici laici raditi mnogo više na tome da tako *profiliraju (oblikuju) svoj ljudski, vjernički i stručni identitet*, da stvarno mogu suodgovorno i stvaralački *suradivati* u življenju, animiranju i vođenju svih oblika bogatog života kršćanske zajednice: u *naviještanju i svjedočenju vjere* evangelizacijsko-katehetskom suradnjom, u *slavljenju vjere* suradnjom u liturgijskom i drugim oblicima molitvenog života, u *djelotvornom življenju vjere* suradnjom u različitim oblicima dijakonijskog poslanja kršćanske zajednice.

Konkretnih mogućnosti za takvo formiranje pastoralnih djelatnika u nas, dakako, već ima, naprimjer na bogoslovnom fakultetu, na visokim bogoslovnim školama te na različitim institutima: katehetskima, glazbenim, institutima za teološku kulturu laika, institutu za kršćanski svjetonazor, institutu za kršćansku duhovnost, a možda uskoro i na liturgijsko-pastoralnom institutu koji je u osnivanju. Za trajnu formaciju posebno su se, među ostalim inicijativama, istakle naše KLJŠ. No, mislim da treba što prije uspostaviti još neke druge mogućnosti za redovitu i permanentnu formaciju pastoralnih djelatnika.

Ono što bi, po mom mišljenju, u sadašnjem trenutku naša Crkva trebala i mogla najhitnije učiniti za vjerničko i stručno formiranje pastoralnih djelatnika i njihovih suradnika – jest osobito ovo dvoje:

– Prvo, najveću brigu posvetiti stvaranju *mnogo brojnijega stručnog kadra* koji će biti u stanju osposobljavati za suodgovornu i kreativnu evangelizacijsko-katehetsku i druge oblike pastoralne suradnje sve one koji to žele. Drugim riječima, jedna od najvećih i najhitnijih zadaća naše Crkve jest *formiranje formatora*, tj. formiranje onih koji će biti sposobni formirati druge: one koji će vjernički i stručno moći formirati katehete i druge stručnjake, zatim kvalificirane katehete i ostale pastoralne djelatnike, suradnike u katehezi i pastoralu te ostale članove kršćanskih zajednica u svrhu njihova osposobljavanja za odgoj drugih u vjeri.

– Drugo, a što slijedi iz upravo spomenute jedne od najprioritetnijih zadaća naše Crkve, u nas će u najskorije vrijeme trebati osnovati posebne *centre* odnosno *stručne ekipe* (sastavljene od dovoljno osposobljenih svećenika, redovnika, redovnica i vjernika laika), koje će omogućavati odgovarajuću formaciju članovima užih pastoralnih timova (svećenicima i njihovim stručno osposobljenim suradnicima), ali i svim članovima kršćanskih/župnih zajednica (ne samo pastoralno angažiranijima nego i ostalima jer su svi pozvani da budu odgojitelji u vjeri i suradnici u drugim oblicima naviještanja i življenja vjere). Te bi centre/ekipe trebalo, dakako, što prije osnovati na *mnogim crkvenim razinama*: međubiskupijskim, biskupijskim, regijskim, dekanatskim, međužupnim, župnim, na različitim razinama redovničkih zajednica, uz različita crkvena učilišta ili u okviru njih, i na drugim razinama.¹³

Iako je očito da se sve to ne može ostvariti „preko noći” te da u tom pogledu treba *polaziti* od onoga što je sada moguće, ipak sam duboko uvjeren da osnivanje nekih takvih centara/ekipa – naprimjer, na biskupijskim i dekanatskim razinama – nije ni za naše prilike puka utopija ili pak nešto što bi se moglo ostvariti tek u dalekoj budućnosti. Smatram čak da *već sada ima stanovit broj* onih koji mogu ili bi uskoro mogli sačinjavati *vodeće „jezgre” takvih centara/ekipa*. Ima ih, naprimjer, među onima koji su specijalizirali katehetiku, neku srodnu ili pak neku s katehetskog interdisciplinarno povezanu struku, a ima ih ili će ih uskoro biti i među onima koji su završili ili završavaju četverogodišnji redoviti studij na Katehetskom institutu KBF-a u Zagrebu ili su pak uključeni u dvogodišnji izvanredni (zapravo diplomski/dopunski) studij na tom Institutu. Bit će ih još više kada se, do nekoliko godina, pojave prve generacije naših kateheta, formirane na našem Katehetskom institutu u Zagrebu.

Budući da je za ostvarivanje „*nove evangelizacije*” i „*nove kateheze*” – kao i za ostvarivanje cjelokupnog „*novog pastoralna*” – u našoj Crkvi prijeko potrebno *znatno povećati broj i bitno poboljšati kvalitetu pastoralnoga kadra* (evangelizatora, kateheta, ostalih pastoralnih djelatnika), smatram da najprije moramo sve učiniti kako bi se što bolje iskoristile različite mogućnosti studija i permanentne formacije koje u nas već postoje ili će se uskoro uspostaviti, osobito na nekim našim crkvenim učilištima. Među takva učilišta pripada osobito *Katehetski institut KBF-a u Zagrebu*, koji je posljednjih godina korjenito reformiran upravo zato da bi što više mogao pridonijeti povećanju broja i poboljšanju kvalitete stručnoga i suradničkog pasto-

¹² U tom se smislu sve veće mogućnosti uspostavljaju, naprimjer, na Katehetskom institutu KBF-a u Zagrebu, o čemu ću kasnije iznijeti nekoliko konkretnijih podataka.

¹³ Premda se treba čuvati nedovoljno primjerenog uspoređivanja i idealiziranja onoga što se u tom pogledu čini u Crkvama nekih drugih zemalja, ipak bi nas primjer Milanske nadbiskupije mogao bar donekle potaknuti na razmišljanje i traženje rješenja prikladnih za naše prilike. Milanska nadbiskupija ima ukupno oko 5 milijuna katolika (otprilike koliko cijela Crkva u Hrvata) i 22.000 kateheta i katehista, među kojima preko 15.000 laika i laikinja, što znači da u našoj Crkvi ima preko sedam puta manje kateheta i katehista (ima ih ukupno oko 3.000: oko 2.450 biskupijskih ili redovničkih svećenika, oko 500 redovnica i manje od 100 laikinja i laika). Ako u Milanskoj nadbiskupiji postoje 4 instituta za formaciju stručnih „formatora kateheta” te oko 30 različitih škola za formiranje kateheta i njihovih suradnika (na dekanatskim, međužupnim i župnim razinama), ne bismo li i mi morali sve učiniti da što prije osnujemo prikladne „škole” (centre/ekipe) koje će pridonijeti što bržem umnažanju broja kvalitetnih navjestitelja Evanđelja i odgojitelja u vjeri?

ralnog osoblja. Zato bih, kako sam već i najavio, iznio nekoliko *konkretnijih podataka o mogućnostima* što ih taj Institut pruža svećenicima, redovnicama, redovnicima i vjernicima laicima za različite oblike *studija i permanentne formacije* iz religiozne pedagogije i katehetskog pastoralala.

Na *Katehetskom institutu KBF-a u Zagrebu*, prema novome Statutu, ima *četiri vrste studija/formacije*:

1) **Četverogodišnji redoviti studij** koji je namijenjen svima koji žele steći opću teološku i psihološko-pedagošku te stručnu religiozno-pedagošku i pastoralno-katehetsku formaciju. Osim toga, svim se studentima, u suradnji s Institutom za crkvenu glazbu, omogućuje osnovna praktična i teorijska glazbena formacija. – Za upis toga studija traži se završena srednja škola i, naravno, preporuka nadležnog poglavara odnosno voditelja kršćanske zajednice kojoj kandidat pripada. – Po završetku takvoga studija stječe se diploma o visokoj stručnoj spremi (rang fakulteta) iz religiozne pedagogije i katehetskog pastoralala. Tom se diplomom stječe akademski naslov diplomirani kateheta drugoga stupnja s kvalifikacijom za religiozni odgoj i evangelizacijsko-katehetski rad s djecom, mladima i odraslima svih dobi i svih obrazovnih stupnjeva.

Trenutno je u taj studij uključeno pedesetak studentica (četrdesetak redovnica i desetak laikinja). Taj bi se broj, uvjeren sam, vrlo brzo mogao udvostručiti, pa i utrostručiti ili čak učeterostručiti. U tom bi slučaju naša Crkva uskoro, umjesto po 10–15, godišnje mogla dobivati po 40–50 diplomiranih kateheta iz Odsjeka Katehetskog instituta za redoviti studij. Dakako, uz uvjet da se naši biskupi, redovnički poglavari i poglavarice te župnici i ostali voditelji naših kršćanskih zajednica još mnogo više i konkretnije angažiraju u promicanju toga studija.

2) **Dvogodišnji izvanredni (dodiplomski/dopunski) studij** može upisati nekoliko vrsta kandidata: oni koji su završili teologiju na teološkom fakultetu ili visokoj teološkoj školi (Grupa A 1), oni koji su završili visokoškolski studij humanističkog usmjerenja i teologiju na nekom institutu za višu teološku kulturu (Grupa A 2), oni koji su završili srednju školu i teologiju na nekom institutu za višu teološku kulturu (Grupa B 1) te oni koji su prethodno završili samo srednju školu (Grupa B 2). – Taj studij za Grupu A 1 i Grupu A 2 obuhvaća isti specifičan religiozno-pedagoški i pastoralno-katehetski program koji je sadržan u redovitom studiju (tj. onaj program koji izvanredni studenti nisu imali tijekom svoga teološkog studija). – Za kandidate Grupe B 1 i Grupe B 2 izvanredni studij obuhvaća taj isti program, ali u sažetijem obliku. – Studij se organizira u deset petodnevnih studijskih susreta, tj. u pet susreta godišnje: u listopadu, studenome, veljači, ožujku ili travnju te u lipnju. Riječ je zapravo o suvremenom vrlo intenzivnom studiju uz rad (susreti traju od ponedjeljka do petka, kako bi pastoralni djelatnici mogli u subotu i nedjelju biti u svojim zajednicama). Za kandidate Grupe B 1 i Grupe B 2 susreti se organiziraju samo popodne (kako bi mogli studirati i oni koji su u radnom odnosu). – Taj se studij organizira svake druge godine, da bi se profesorski tim mogao što bolje posvetiti svakoj pojedinoj studijskoj generaciji. – Po završetku studija stječu se različite diplome, ovisno o prethodnoj općoj i stručnoj naobrazbi: diploma visoke stručne spreme (Grupe A 1 i A 2) ili diploma više stručne spreme (Grupa B 1) iz religiozne

pedagogije i katehetskog pastoralala, ili pak diploma o završenom izvanrednom studiju s naslovom suradnik u katehezi i pastoralu (Grupa B 2).

Prošle je godine (1987) prva generacija studenata upisala takav studij. U Odsjeku Instituta za izvanredni (dodiplomski/dopunski) studij trenutno ima upisanih tridesetak studenata (preko 10 svećenika, desetak laika i laikinja i nekoliko redovnica). – Dogodine (1989) iz tog bi Odsjeka Katehetskog instituta u Zagrebu trebalo proizaći više desetaka diplomiranih kateheta te suradnika u katehezi i pastoralu (svećenika, redovnika, redovnica, laika i laikinja). Ako naši biskupi, redovnički poglavari i poglavarice te voditelji župnih i drugih kršćanskih zajednica uvide kakve šanse našoj Crkvi pruža takva mogućnost studija te ako se na odgovarajući način založe za njegovo promicanje, usuđujem se vjerovati da će se i na taj način relativno vrlo brzo pridonijeti znatnom povećanju broja i poboljšanju kvalitete naših navjestitelja Evandelja i odgojitelja u vjeri.

3) **Permanentna pastoralno-katehetska formacija** u obliku intenzivnih studijskih susreta predviđena je za sve pastoralne djelatnike i njihove suradnike. Organizirat će se (najvjerojatnije već sljedeće godine), naprimjer, višednevni seminari za osposobljavanje svećenika, redovnika, redovnica i vjernika laika za ekipni rad, za formiranje, vođenje i teološko-vjerničko kultiviranje župnih pastoralnih vijeća, za evangelizacijsko-katehetsko i drugo pastoralno planiranje/programiranje u župnoj zajednici, za rad s odraslima, za rad s mladima, za rad s djecom, za rad s katekumenima, za rad s hendikepiranima, i sl. – Institut će, razumljivo, posebnu brigu voditi o tome da u svom Odsjeku za permanentnu formaciju omogući one oblike permanentne formacije, koje u dovoljnoj mjeri ne omogućuju druge crkvene institucije (pritom će osobito nastojati komplementarno i suradnički djelovati s onima koji već pružaju različite mogućnosti permanentne formacije: s Katehetskim ljetnim školama i drugima).

4) **Dvogodišnji postdiplomski studij** za formiranje kateheta Instituta će u svome posebnom Odsjeku za postdiplomski studij uspostaviti sljedeće akademske godine (1989/90). Prijave se primaju već sada, da bi se kandidati, uz pomoć vodstva Instituta, što bolje pripremili za taj studij. – Za upis se traži diploma teološkog fakulteta ili istovrijedan naslov stečen na drugom učilištu (npr. diploma iz teologije stečena na nekoj visokoj bogoslovnoj školi ili diploma visoke stručne spreme stečena na Katehetskom institutu u Zagrebu). Za taj je studij također potrebno poznavanje dva strana jezika (prije upisa u prvi semestar polaže se ispit iz jednoga, a prije upisa u treći semestar iz drugoga stranog jezika). – Po završetku postdiplomskog studija za sada se postiže akademski stupanj magistra iz religiozne pedagogije i katehetike (doktorat će se moći postizavati u suradnji s organizacijom postdiplomskog studija na Bogoslovnom fakultetu).

Na Institutu uvodimo postdiplomski studij najviše zato što smatramo da je našoj Crkvi potreban *mного veći broj kateheta* i zato što smo uvjereni da je vrlo korisno i potrebno da se *većina naših kateheta* formira u našoj društveno-kulturnoj i crkvenoj sredini (da budući kateheta mogu što „inkulturiranje” studirati i znanstveno istraživati). Međutim, da bi im se već tijekom i nakon studija omogućila što bolja stručna komunikacija s evropskom i svjetskom religiozno-pedagoškom i pastoralno-katehetskom teorijom i praksom, od svih će se studenata

tražiti dostatno poznavanje bar dva strana jezika. Osim toga, svim će se apsolventima postdiplomskog studija, koji to budu željeli i mogli, preporučiti da jedan ili dva semestra provedu na nekom evropskom katehetskom učilištu, gdje će se imati prilike susresti s novim stručnjacima, sa studentima iz različitih dijelova svijeta te s novim mogućnostima istraživanja (u tu su svrhu već uspostavljeni kontakti s nekim učilištima na francuskom, talijanskom i njemačkom jezičnom području).¹⁴

5. TKO BI SE SVE TREBAO UKLJUČITI U NEKI OD OBLIKA REDOVITE I TRAJNE FORMACIJE ZA PASTORALNO-KATEHETSKI I DRUGE VIDOVE PASTORALNOG DJELOVANJA U NAŠIM KRŠĆANSKIM/ŽUPNIM ZAJEDNICAMA?

Na to je pitanje već djelomično odgovoreno. Dodao bih, odnosno ponovno bih naglasio još to da bi *vlastitoj* (redovitoj i trajnoj) vjerničkoj i stručnoj *formaciji posebnu brigu* morali posvećivati *članovi užeg pastoralnog tima* (župnici, kapelani, katehistice, voditelji crkvenog pjevanja i ostali bliži pastoralni suradnici), ali i svi *ostali pastoralno angažirani članovi kršćanske/župne zajednice*. Zapravo, svi oni koji su dužni *promicati suodgovornu i stvaralačku pastoralnu suradnju* ili su pak spremni u takvoj *suradnji sudjelovati*. Jer, *pastoralna se suradnja* između svećenika, redovnika, redovnica i vjernika laika *ne da „isforsirati“ ni dobrim* (pa ni najkonzil-skijim) *željama ni administrativnim propisima*. Za pastoralnu suradnju *treba se vjernički i stručno osposobiti* i trajno dalje *osposobljavati*.

Još bih u ovom kontekstu želio posebno istaknuti da će naša Crkva najhitnije morati omogućiti *odgovarajuću vjerničku i stručnu formaciju* (za evangelizacijsko-katehetske i ostale oblike pastoralnog djelovanja) *mnogo većem broju vjernika laika*. Župne će zajednice i druge crkvene institucije trebati mnogo izrazitije podržavati (moralno i materijalno) one svoje članove koji se žele uključiti u neki od već postojećih oblika redovite i permanentne formacije te u one oblike takve formacije koji se mogu relativno vrlo brzo uspostaviti. Mislim osobito na *centre/stručne ekipe* koje bi trebalo što prije osnovati na biskupijskim, regijskim, dekanatskim i drugim razinama, o kojima je već bilo riječi. Pritom se valja što brže osloboditi jedne velike zablude (koja je još uvijek, čini se, u velikoj mjeri prisutna u glavama i osjećajima brojnih svećenika, redovnika, redovnica i brojnih vjernika laika): zabluda da su *pastoralno angažirani vjernici laici* zapravo samo „*nadomjestak*“ („*surogat*“) u nedostatku *svećenika* i eventualno u nedostatku *redovnica*. Naprotiv, treba što brže *izgrađivati svijest* o tome da smo *svi u kršćanskoj zajednici* istodobno *relativni i nenadomjestivi*: svatko sa svojim općeljudskim, vjerničkim i profesionalnim *sposobnostima/karizmama*, i svatko sa svojim *identitetom* s obzirom na svoj *stil življenja*. Za puni rascvat života i djelovanja kršćanske zajednice dobro je i potrebno

¹⁴ Kratak prikaz mogućnosti studija i permanentne formacije na Katehetskom institutu KBF-a u Zagrebu, s konkretnim podacima o tome što je sve potrebno za upis, objavljen je u „Liturgijsko-pastoralnom LISTIČU“, br. 36/1988, str. 9–10. Fotokopija toga prikaza podijeljena je svim sudionicima ovogodišnje Škole.

da se u animiranje i vođenje toga života – osim svećenika – angažiraju i redovnici i redovnice koji kreativno i dosljedno žive različite karizme svoje redovničke zajednice, ali i brojni vjernici laici, žene i muškarci, koji su isto tako pozvani da u pastoralni angažman ugrađuju iskustvo kreativnog i dosljednog življenja svoga profesionalnog, bračnog, obiteljskog ili drugog stila ljudskog i vjerničkog života.

///

Kao zaključak, ili bolje: *umjesto zaključka*, iznio bih jednu *konstataciju*, jedno *pitanje* i jednu *želju* za koju bih volio da se pretvori u *molitvu*.

Jedna konstatacija

Pripremajući i pišući ovo izlaganje, postao sam svjestan činjenice da se u nas od rata naovamo, gotovo kao po nekoj zakonitosti, zauzetija i poletnija *nastojanja* oko izradbe Katehetskog plana i programa te oko osposobljavanja pastoralnih djelatnika za kvalitetniji pastoralno-katehetski rad *pojavljuju svakih desetak godina: 1957/1958.* (osnivanje Interdijecezanskog vjeronaučnog centra, stvaranje uvjeta za osnivanje Katehetskog instituta KBF-a u Zagrebu) – *1967/1968.* (izradba „Katehetskog plana za mladež prelaznih godina”, stvaranje uvjeta za osnivanje Katehetskog vijeća BKJ) – *1977/1978.* (osnivanje „Komisije za izradu nacionalnog katehetskog direktorija i plana”, početak korjenite reforme Katehetskog instituta KBF-a u Zagrebu) – *1987/1988.* (intenziviranje rada Komisije KV BKJ za katehetski plan i program na izradbi evangelizacijsko-katehetskih planova i programa za katehizante različitih dobi i ostalih životnih okolnosti, početak rada Katehetskog instituta KBF-a u Zagrebu u Odsjeku za izvanredni/dodiplomski studij te neposredna priprema za početak rada Instituta u Odsjeku za postdiplomski studij i u Odsjeku za permanentnu formaciju).

Jedno pitanje

Što možemo *očekivati*, čemu se možemo *nadati*, o čemu smijemo „*sanjati*” da će se u našoj Crkvi dogoditi tijekom *sljedećih deset-dvanaest godina* – do *1997/1998.*, odnosno do *2000. godine?* Hoće li naš „*san*” o *novom profilu svećenika*, o *novom profilu redovnica i redovnika*, o *novom profilu vjernika laika* – hoće li naš „*san*” o *novom tipu kršćanskih zajednica* (osobito župnih) bar *malo više* postati *stvarnost?*

Jedna želja

Sasvim na početku ove Škole, u prvom predavanju, rečeno je da nam trebaju *karizmatici* – ljudi koji zapažaju ono što drugi ne vide, ljudi koji se usuđuju pokrenuti ono što je bilo ustajalo, ljudi koji imaju smjelosti *prekoračiti granice* ljudske i vjerničke *prosječnosti*.

U vezi s time *zaželio bih* da *povjerujemo* – duboko kršćanski, evanđeoski – da je *svatko* od nas (baš *svatko!*) *obdaren nekom karizmom*, nekim izvanrednim, jedinstvenim, darom koji je možda ostao potisnut, zapretan ili tek „*tinja*”, te čeka da

bude „oslobođen”, da se ražari i razgori, a ne da ga sami ili da nam ga netko drugi „ugasi”. Eto, u ovom bih trenutku posebno zaželio da nikad – ni u sebi ni u drugima – ne potiskujemo, ne „potiremo” jedinstvene sposobnosti i darove koji su nam dani da ih drugima nesebično poklanjamo. Posebno bih zaželio da „*ne gasimo Duha*” – ni u sebi ni u drugima – Duha koji je jedini sposoban „obnoviti lice zemlje”, Duha koji nam jedini može dati da se iz korijena „obnovi lice” naše Crkve, da se doista „*obnovi lice*” naših *kršćanskih (osobito župnih) zajednica*.

Volio bih da nam ta želja sve više postaje najdubljom *molitvom*.

DISKUSIJA NAKON PREDAVANJA

Bernardin ŠKUNCA istaknuo je, pozivajući se na predavanje, važnost interdisciplinarnog pristupa ne samo u katehetskom nego i u drugim oblicima teorijskog i praktičnog pastoralnog rada. Naglasio je da su se upravo naši katehetičari u tom pogledu posebno založili i na taj način potaknuli značajna gibanja u našoj Crkvi.

Na pitanje jedne katehiste je li na Katehetskom institutu u Zagrebu moguće upisati izbor nekih kolegija, predavač je odgovorio da su prema Statutu Instituta predviđeni i studenti gosti.

Fra Anđeo CVITANOVIĆ iznio je mišljenje da informacije i prijedlozi izneseni u predavanju moraju doći do Ordinarijata i dekanata, u „bazu”, inače neće uspjeti. Njegovo je mišljenje (prijedlog) popraćeno aplauzom.